

Parti och klass

Amadeo Bordiga

Resolution om det kommunistiska partiets roll i den proletära revolutionen som antogs av Kommunistiska internationalens andra kongress är genuint och djupt rotad i den marxistiska doktrinen. Resolutionen utgår från definitionen av relationerna mellan *parti* och *klass* och fastslår att klasspartiet endast kan innesluta *en del* av klassen i sina led, aldrig hela och kanske inte heller ens en majoritet.

Denna uppenbara sanning hade bättre betonats om det hade påpekats att man inte ens kan tala om en klass om det inte uppstått en minoritet i denna klass som försöker organisera sig i ett politiskt parti.

Vad är då en samhälls*klass* enligt vår kritiska metod? Kan vi möjligen urskilja den genom ett rent objektivet, externt fastställande av de allmänna ekonomiska och sociala förhållandena för ett stort antal individer, och av deras likartade position i förhållande till produktionsprocessen? Det skulle inte vara tillräckligt. Vår metod uppgår inte blott till en beskrivning av samhällsstrukturen vid ett givet ögonblick, inte heller drar den blott en abstrakt linje som delar upp alla individer som utgör samhället i två grupper, så som det görs i naturforskarnas skolastiska klassificeringar. Den marxistiska kritiken ser det mänskliga samhället i sin rörelse, i sin utveckling med tiden; den använder sig av ett fundamentalt historiskt och dialektiskt kriterium, det vill säga den studerar händelsers sammanhang i deras ömsesidiga interaktion.

Istället för att ta ett fotografi av samhället vid ett givet ögonblick (såsom den gamla metafysiska metoden) och sedan studera det för att urskilja de olika kategorierna, varpå individerna som utgör samhället måste klassificeras, ser den dialektiska metoden historien som en film som spelar upp sina på varandra följande scener; *klassen* måste sökas efter och urskiljas i denna rörelses tydliga huvuddrag.

Om vi använder den första metoden skulle vi utsättas för tusentals invändningar från rena statistiker och demografiker – kortsynta personer, om ens det – som skulle skärskåda våra skiljelinjer och anmärka på att det inte finns två klasser, inte ens tre eller fyra, utan att det kan finnas ett hundratal eller till och med ett tusental klasser som skiljs åt av successiva graderingar och odefinierbara gråzoner. Med den andra metoden använder vi oss av något annorlunda kriterier för att urskilja den där protagonisten, klassen, i den historiska tragedin, och för att fastställa dess karaktär, dess kamper och dess mål, vilka konkretiseras i uppenbara enhetliga huvuddrag ibland en mängd föränderliga sakförhållanden; medan den arme statistiska fotografen endast registrerar detta som en kall serie livlös data.

Därför, för att fastslå att en klass existerar och agerar vid en given tidpunkt i historien, är det till exempel inte tillräckligt att veta hur många köpmän det fanns i Paris under Ludvig XIV:s tid, eller antalet engelska godsägare på 1700-talet, eller antalet arbetare i den belgiska tillverkningsindustrin i början av 1800-talet. Istället måste vi underkasta våra logiska efterforskningar en hel historisk period; vi måste urskilja en samhälls*lig*, och därför politisk, rörelse som söker sig framåt genom upp- och nedgångarna, misstagen och framgångarna, hela tiden uppenbart förbunden med ett samhällsskiktets intresseuppsättning, vilket har försatts i en särskild situation av produktionssättet och dess utveckling.

Det är denna analysmetod som Friedrich Engels använde sig av i en av sina första klassiska essäer, där han hämtade förklaringen till en serie politiska rörelser ur den engelska arbetarklassens historia, och påvisade sålunda klasskampens existens.

Den dialektiska förståelsen av klassen ger oss möjlighet att övervinna statistikernas bleka invändningar. Han har inte längre någon rätt att se på de motstående klasserna, som klart åtskiljs på historiens scen, så som på de olika körgrupperna på en teaterscen. Han kan inte vederlägga våra slutsatser genom att framhålla att det i kontaktzonen finns odefinierbara skikt genom vilka en osmos av individer fortgår, eftersom detta inte ändrar den historiska fysionomin där klasserna möter varandra.

* * *

Därför kan inte klassbegreppet frambringa oss en statisk bild, utan istället en dynamisk. När vi upptäcker en social tendens, eller en rörelse som är orienterad mot ett givet mål, då kan vi i ordets verkliga mening erkänna existensen av en klass. Men då existerar klasspartiet på ett materiellt om ännu inte formellt sätt. Ett parti finns när det existerar en doktrin och ett tillvägagångssätt.

Ett parti är en skola för politiskt tänkande och följaktligen en kamporganisation. Den första egenskapen är en fråga om medvetenhet, den andra en fråga om vilja, eller mer precist, om en strävan mot ett slutgiltigt mål.

Utan de här två egenskaperna har vi ännu inte en definition av klassen. Som vi redan har sagt, han som kallt registrerar fakta må finna likheter i levnadsvillkoren för mer eller mindre omfattande skikt, utan att något märke ristas in i historiens utveckling.

Det är endast inom klasspartiet som vi kan finna dessa två egenskaper koncentrerade och konkretiserade. Klassen formerar sig själv allteftersom särskilda förhållanden och omständigheter som frambringas av nya produktionssystem konsolidering utvecklas – till exempel när man vid upprättandet av stora fabriker anställer och tränar en stor arbetsstyrka; på samma sätt börjar en sådan kollektivitets intressen gradvis att materialiseras till ett mer precist medvetande, vilket börjar ta form i små grupper inom denna kollektivitet. När massan tvingas till kamp kan endast den första gruppen förutse en slutgiltig utgång, och det är de som stöder och leder återstoden.

När vi talar om den moderna proletära klassen måste vi begripa denna process inte i relation till en bransch utan till klassen som helhet. Vi kan då förstå hur en mer precis medvetenhet om intressenas identitet gradvis framträder; denna medvetenhet utfaller hursomhelst med en sådan komplexitet av erfarenheter och tankar, att den endast kan finnas i begränsade grupper bildade av utvalda element från varje kategori. Utan tvivel kan endast en avancerad minoritet ha en klar bild av en kollektiv kamp som är riktad mot allmänna mål vilken rör hela klassen och med kärnpunkten projektet att förändra hela samhällsordningen.

Dessa grupper, dessa minoriteter, är ingenting annat än partiet. När dess formerande (vilket naturligtvis aldrig fortskrider utan avbrott, kriser och interna konflikter) har nått ett särskilt stadium må vi säga att vi har en klass i kamp. Fastän partiet innesluter endast *en del* av klassen kan endast det ge klassen sin enighet i kamp och rörelse, då det förenar dessa element, vilka *känner och representerar* den, bortom kategoriernas och lokaliteternas begränsningar.

Detta ger klarhet i innebörden av detta grundläggande faktum: partiet är blott en del av klassen. Han som betraktar samhället som en statisk och abstrakt bild, och ser klassen som ett område med en liten kärna, partiet, inom sig, kan enkelt förledas till följande slutsats: eftersom hela den delen av klassen som återstår utanför partiet nästan alltid är majoriteten, bör den ges större vikt och ha en större *rätt*. Om man hursomhelst bara påminns om att individerna i den stora återstoden av massan inte har klassmedvetenhet och att klassen ännu kommer att verka för sina egna själviska mål, eller för sin bransch, sin by, sin nation, inser man att för att säkra klassens enhetliga handling i den historiska rörelsen är det nödvändigt att ha ett organ som inspirerar, sammansvetsar och *inordnar den* – kort sagt som för befälet; man inser då att partiet i själva verket är kärnan som det förutan inte skulle finnas någon anledning att betrakta den återstående massan som en mobiliseringsstyrka.

Klassen förutsätter partiet eftersom den för att existera och verka i historien måste besitta en kritisk historisk doktrin som den strävar efter att uppnå.

* * *

Den verkliga och enda revolutionära uppfattningen är att ledningen av klassens kamp delegeras till partiet. Doktrinär analys tillsammans med ett antal historiska erfarenheter låter oss lätt reducera varje riktning som förnekar nödvändigheten av partifunktionens dominans till småborgerliga och antirevolutionära ideologier.

Om detta förnekande grundar sig på en *demokratisk* synpunkt måste den bli föremål för samma kritik som marxismen använder för att vederlägga den borgerliga liberalismens favoritteorem.

Det är tillräckligt att erinra att om människors medvetenhet är resultatet av och inte orsaken till omgivningens beskaffenheter, i vilken de är tvingade att leva och verka, att då skulle som en lag de exploaterade, svältande och undernärda, aldrig kunna övertyga sig själva om nödvändigheten av att störta den välbärgade, övergödda exploatören, som är nedtyngd av alla tillgångar och befogenheter. Detta kan endast vara undantaget. Den borgerliga valdemokratin söker massornas samråd, då den vet att majoritetens gensvar alltid kommer att vara fördelaktigt för den privilegierade klassen och den kommer beredvilligt att delegera denna klass *rätten* att leda och föreviga exploateringen.

En tillökning eller ett bortfall av borgerliga *röstsiffror* ändrar inte förhållandet. Bourgeoisien regerar inte bara med samtycke från en majoritet av alla *medborgare* utan också från de enskilda arbetarna.

Därför skulle partiet om det tillkallar hela den proletära massan att bedöma handlingar och initiativ tagna av partiet, vilka bara det självt har ansvaret för, binda sig självt vid ett utlåtande som nästan helt utan tvivel skulle vara fördelaktigt för bourgeoisien. Detta utlåtande kommer alltid att vara mindre upplyst, mindre avancerat, mindre revolutionärt, och framförallt dikterat med en lägre medvetenhet om arbetarnas verkliga kollektiva intressen och om den revolutionära kampens slutgiltiga resultat, än det råd som endast kommer från det organiserade partiets led.

Föreställningen att proletariatet har *rätt* att föra befälet över sin egen klass' strider är bara en abstraktion utan någon marxistisk förståelse. Det döljer en längtan att leda det revolutionära partiet för att kunna utvidga det genom att innesluta mindre mogna skikt; alltsedan det sker i ökande takt kommer besluten som ett resultat därav att komma närmare och närmare de borgerliga och konservativa idéerna.

Om vi letade efter bevis inte bara i teoretiska efterforskningar, utan också i de erfarenheter historien gett oss, torde vår skörd bli riklig. Låt oss påminnas om att det är en typisk borgerlig kliché att ställa massornas goda "sunda förnuft" mot det "onda" hos en "minoritet av agitatorer", och att göra anspråk på att vara det mest gynnsamma i förhållande till de exploaterades intressen. Arbetarrörelsens högerströmningar, den socialdemokratiska skolan vars reaktionära trossatser tydligt visats av historien, ställer ständigt massorna mot partiet och gör anspråk på att kunna utröna klassens vilja genom att samråda i en större skala än inom partiets snäva ramar. När de inte kan utvidga partiet bortom doktrinen och kampdisciplinens ram försöker de fastslå att dess huvudorgan inte måste vara de som tillsatts av ett begränsat antal militanta medlemmar, utan måste vara de som tillsatts för parlamentariska uppdrag av en större skara – parlamentariska grupper tillhör faktiskt alltid den extrema högerflanken i det parti som de kommer ifrån.

Degenerationen av de socialdemokratiska partierna i Andra internationalen och att de synbarligen blev mindre revolutionära än de oorganiserade massorna, härrör från att de förlorade sin specifika partikaraktär just genom arbetaristiska och "labouristiska" praktiker. Det vill säga att de inte längre agerade som avantgardet som går före klassen utan som dess mekaniska uttryck i val- och korporativa system, där samma vikt och inflytande ges till det skikt inom den proletära klassen som har lägst medvetenhet och är mest beroende av egoistiska anspråk. Som en reaktion på denna epidemi, till och med före kriget, utvecklades det särskilt i Italien en riktning som förordade intern partidisciplin, som tillbakavisade nya rekryter som ännu inte var sammansvetsade med vår revolutionära doktrin, som motsatte sig självbestämmandet för parlamentsgrupper och lokala organ och som rekommenderade att partiet skulle rensa ut sina bedrägliga element. Denna metod har visat sig vara det verkliga motgiftet mot reformism och formar grunden för Tredje internationals doktrin och praktik, vilken lägger primär vikt vid partiets roll – som är ett centraliserat, disciplinerat parti med en klar orientering kring problemen med principer och taktiker. Samma tredje international utdömde att "de socialdemokratiska partiernas bankrutt i Andra internationalen inte på något sätt var konkursen för proletära partier i allmänhet", utan, om vi får säga så, misslyckandet för organismer som hade glömt att de var partier eftersom de hade upphört att vara sådana.

* * *

Det finns också ett annat slags invändningar mot den kommunistiska förståelsen av partiets roll. Dessa invändningar är sammanbundna med en annan typ av kritisk och taktisk reaktion mot reformismens degeneration: de hör till den syndikalistiska skolan, som ser klassen i de ekonomiska fackföreningarna och påstår att detta är de organ som är kapabla att leda klassen i revolutionen.

Följer man den franska, italienska och amerikanska syndikalismens klassiska period, grundlade dessa skenbara vänsterinvändningar nya formuleringar i riktningar som gränsar till Tredje internationalen. Dessa kan också enkelt reduceras till halvborgerliga ideologier genom en kritik av deras principer såväl som av ett konstaterande av de historiska resultat de har lett till.

Dessa riktningar vill urskilja klassen inom sin egen organisation – utan tvivel ett karaktärsdrag och ett mycket viktigt sådant – det vill säga fackföreningarna som uppstår före det politiska partiet, samlar mycket större massor och svarar därför bättre mot klassen överhuvud. Från en abstrakt synvinkel avslöjar hursomhelst valet av ett sådant kriterium en omedveten respekt för precis samma demokratiska lögn som bourgeoisien stödjer sig på, för att säkra sin makt genom att bjuda in folkmajoriteten till att välja dess regering. Utifrån andra teoretiska synpunkter förenar sig en sådan metod med borgerliga föreställningar då den anförtror fackföreningarna organiseringen av det nya samhället och kräver de produktiva funktionernas

självbestämmande och decentralisation, precis såsom reaktionära ekonomer gör. Men vårt föreliggande syfte är inte att upprätta en fullständig kritisk analys av de syndikalistiska doktrinerna. Det är tillräckligt att anmärka, med hänsyn till de historiska erfarenheternas följder, att den proletära rörelsens extrema högermedlemmar alltid har förordat samma synpunkt, det vill säga att arbetarklassen representeras av fackföreningar; sannerligen vet de att genom att göra så veknar och försvagar de rörelsens karaktär, av den enkla anledning som vi redan nämnt. Idag visar bourgeoisien själv sympati och en böjelse, som inte på något sätt är ologiskt, för arbetarklassens fackliga anslutning. Sannerligen skulle de mer intelligent delarna av bourgeoisien beredvilligt acceptera en reformation av staten och den representativa apparaten, för att ge större utrymme åt de ”apolitiska” facken och till och med för deras anspråk på att utöva kontroll över produktionssystemet. Bourgeoisien känner att så länge proletariatets kamp kan begränsas till omedelbara ekonomiska krav som reses bransch för bransch, hjälper det som en garanti för status quo och för att förhindra formerandet av den farliga ”politiska” medvetenheten – det är den enda medvetenhet som är revolutionär eftersom den siktar på fiendens svaga punkt, maktherraväldet.

Såväl gamla som nutida syndikalister har hursomhelst alltid varit medvetna om att de flesta fackföreningar är kontrollerade av högerelement, och att småbourgeoisins diktatur över massorna baseras på fackföreningsbyråkratin mer än på de socialdemokratiska pseudopartiernas valmekanism. Därför ägnade sig syndikalisterna, tillsammans med mycket talrika element som blott agerade i reaktion på den reformistiska praktiken, åt att studera nya former av fackorganisationer och skapade nya fack oberoende av de traditionella. En sådan utväg var teoretiskt fel då det inte gick bortom den ekonomiska organisationens fundamentala kriterium: det vill säga det automatiska inträdet för alla de som är försatta i givna förhållanden på grundval av sin ställning i produktionsprocessen, utan att kräva särskilda politiska övertygelser och särskilda praktiska förpliktelser som kan inbegripa stora personliga uppoffringar. Genom att dessutom söka efter ”producenten” kunde den inte gå bortom ”branschens” begränsningar, medan klasspartiet, genom att betrakta ”proletären” i hans väldiga omfång av förhållanden och verksamheter, ensamt är benäget att väcka klassens revolutionära kraft. Därför visades sig detta botemedel som var teoretiskt felaktigt också sig för att vara ineffektivt i verkligheten.

Trots allt sökes det ständigt efter sådana recept till och med idag. En fullständig felaktig uttolkning av marxistisk determinism och en begränsad förståelse för den roll som medvetenhet och vilja i formerandet spelar, vid sidan av de ekonomiska faktorernas ursprungliga inverkan, för de revolutionära krafterna, föranleder ett stort antal människor att söka ett ”mekaniskt” system för organisering, som nästan automatiskt ska organisera massorna efter varje individs ställning i produktionen. Enligt dessa illusioner skulle en sådan anordning i sig själv vara tillräcklig för att förbereda massorna att gå mot revolutionen med maximal revolutionär effektivitet. Således visar den inbillade lösningen sig på nytt, som består i tanken att de ekonomiska behovens dagliga tillfredställande kan försonas med det slutgiltiga resultatet av det samhälleliga systemets störtande, genom att förlita sig på en organisationsform för att lösa den gamla antitesen mellan begränsat och gradvist erövrande och det revolutionära maximiprogrammet. Men – som det rätteligen sades av majoriteten i Tysklands kommunistiska parti i en av dess resolutioner i en tid då dessa frågor (som senare förorsakade KAPD:s utbrytning) var särskilt brännande i Tyskland – *revolutionen är inte en fråga om organisationsformen.*

Revolutionen kräver en organisering av aktiva och övertygade styrkor som förenas av en doktrin och ett slutgiltigt mål. Viktiga skikt och oräkneliga individer kommer återstå utanför denna organisation även om de materiellt hör till klassen i vars intresse revolutionen kommer att triumfera. Men klassen verkar, kämpar, framåtskrider och segrar tack vare styrkornas kamp, vilkas sköte den fötts ur i historiens våndor. Klassen springer ur de ekonomiska förhållandenas omedelbara homogenitet, vilka som för oss framträder som tendensens primära drivkraft för att förstöra och gå bortom det nuvarande produktionssättet. Men för att åtaga sig denna väldiga uppgift måste klassen ha sitt eget tänkande, sin egen kritiska metod, sin egen vilja, inriktade på de precisa mål som definierats av efterforskningar och kritik, och dess egen kamporganisation som med yttersta effektivitet åkallar och nyttjar sina kollektiva ansträngningar och uppoffringar. Allt detta konstituerar partiet.